

La traducció del títol de «Don Quixot» en diverses llengües i la seva relació amb la llengua catalana

Autor: Dídac Cabrera

Data de publicació: 16-04-2012

En aquest article, en Dídac Cabrera ens exposa que, a la quasi majoria de llengües, el llibre de Don Quixote es tradueix gairebé sempre amb un mot que, quan es pronuncia no acaba en “e”, sinó en “ot”, i sospita que aquesta curiosa anomalia lingüística només tindria sentit si el títol original fos en català.

Si examinem els títols de les edicions del Quixot en algunes de les llengües a les quals ha estat traduït, podem arribar a conclusions d'allò més interessants. I així, podem trobar (utilitzaré la grafia anglesa per a la pronunciació): en anglès, "Don Quixote" o "Don Quixot" (pronunciat Don Kishote o Don Kishot); en alemany, "Don Kichote" (pronunciat Don Kishote); en francès, "Don Quichotte"; en espanyol, "Don Quixote" o "Don Quijote" (pronunciat sempre Don Kikhote); en italià, "Don Chisciotte" (pronunciat "Don Kishot") o "Don Chicotte"; en holandès, "Don Quichot" (Don Kishot); en rus, en búlgar, en serbi, en eslovè o en jiddisch, "Don Kikhot"; en hebreu o en àrab, "Don Quixot" (Don Kishot); en japonès, "Don Quixot", en maltès "Dun Kixott"; en persa, "Don Quixot"; en grec, "Don Kikhote" o "Don Kissot". I així en d'altres llengües.

Si ens hi fixem bé, de seguida ens adonem que a molts idiomes no ha pogut arribar la terminació amb "E" com en espanyol, ni tampoc el fonema "KH", que correspon a la jota castellana. Cal notar, per exemple, la completa coincidència de pronunciació entre l'hebreu, l'àrab i el català. Al web del mateix Instituto Cervantes es diu, en referència a una traducció a l'àrab: "conocido por los àrabes por Don Quixot". En el cas de l'italià, la situació és molt curiosa, perquè, malgrat que s'escriu de les dues maneres, sempre és acabat en "E". Llavors, si fos una paraula italiana, es pronunciaria aquesta "E", però, per contra, es pronuncia "Don Quixot" o "Don Kishot", de manera idèntica al català. Els lingüistes italians no es posen d'acord sobre aquest fenomen de pronunciació particular que va en contra de les regles ortoèpiques de la llengua italiana. La versió més estesa és que això és degut a "la influència francesa". A Itàlia, les empremtes francoprovençals, occitanes o catalanes, sovint són tractades com a "francesismes". ¿Què té a

veure la pronunciació francesa amb l'obra magna de la literatura hispànica, quan, a més a més, la relació entre Espanya i Itàlia sempre va ser directa? A l'anglès, el Quixot és traduït per Thomas Shelton l'any 1612 amb el títol "Don Quixote". Nogensmenys, el 1644 Edmund Gayton publica "Pleasant Notes upon Don Quixot", una selecció de passatges clau a partir de la traducció d'en Shelton.

En el cas de l'idioma rus, cal remarcar que a Rússia, des del principi, el títol va ser "Don Kishot", com en català, i que així va ser sempre pronunciat fins a la segona meitat del segle XIX. Recentment, en un programa de ràdio de la principal emissora estatal russa, dedicat a l'evolució de les paraules de la llengua russa, es posa com a exemple la paraula "Don Kikhot" a fi de remarcar que l'actual "Kikhot" era, al segle XIX, "Kishot". Personatges cabdals de la literatura russa com en Nikolai Gògol o com l'Alexander Puixkin sempre l'anomenen "Don Kishot", i és més tard que començarà a dir-se "Don Kikhot", encara que, fins i tot, avui dia hi ha alguns autors russos que segueixen dient "Don Kishot". La primera edició en rus (Moscou, 1815) es titula "Don Kishot". Cal notar sempre que en rus mai no s'afegeix la E final. Fins avui dia la terminació és "OT" (Kikhot).

S'ha de dir també que el cavall de "Don Quixot" en rus sempre és "Rocinant". En aquest punt, investigadors russos parlen de "russificació" de l'obra. Autors russos es pregunten per què en rus el títol evoluciona només a mitges, de "SH" es passa a "KH", però no s'arriba mai a adoptar la terminació "E", com en espanyol. Els erudits russos constaten un fet: provençals (en referència als occitans) i aragonesos (en referència als catalans) sempre deien (i encara diuen) "Kishot".

Així veiem que, sense entrar en el mateix text de l'obra magna de la literatura universal, i només repassant els títols de les traduccions a les diverses llengües, trobem moltes contradiccions. Són les contradiccions que ens fan pensar que, amb tota probabilitat, la llengua original d'aquest llibre podria ser el català. Això només és la punta de l'iceberg dels misteris que pot amagar aquest relat genial.

Dídac Cabrera